

Załącznik nr 3 do regulaminu konkursu

Folder „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”

Folder „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”, ze względu na przystępnie podane informacje, kierowany jest do szerokiego grona odbiorców:

- dzieci i młodzieży szkolnej;
- nauczycieli;
- przewodników turystycznych;
- osób dorosłych zawodowo zajmujących się edukacją ekologiczną i ochroną przyrody;
- rolników oraz innych osób dorosłych.

Folder składa się z 5 sześciostronicowych wkładek zawierających informacje dotyczące Natury 2000. Każda wkładka poświęcona jest następującym zagadnieniom:

1. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ostoje Natura 2000.
2. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona roślin i siedlisk.
3. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ptaków.
4. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ryb, płazów, gadów i ssaków
5. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona zwierząt bezkręgowych.

W folderze zawarte są ogólne informacje na temat Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, co to jest i w jakim celu powstała oraz informacje dotyczące obszarów naturalnych na terenie Polesia. W poszczególnych wkładkach opisane zostały siedliska oraz wybrane gatunki roślin i zwierząt występujących w granicach trzech obszarów naturalnych (dwa ptasie: ostoja „Polesie” i ostoja „Bagno Bubnów”, oraz jeden siedliskowy – „Ostoja Poleska”), w których znalazł się Poleski Park Narodowy.

Folder ilustrowany zdjęciami oraz grafikami przedstawiającymi opisywane gatunki zwierząt i roślin oraz siedliska, także wzbogacony o mapy z zaznaczeniem obszarów naturalnych.

Parametry techniczne oraz założenia graficzne wydawnictwa:

Parametry techniczne wydawnictwa:

Nakład **3000 egzemplarzy**, dwie wersje językowe: polska i angielska (z czego polska – 2700 tys. egzemplarzy, angielska 300 egzemplarzy).

Format okładki - około 22x11 cm (dłuższy bok w pionie),
okładka – kreda 200g, 4+4, składana do środka z kieszonką na wkładki
ilość wkładek – 5 sztuk.

Format wkładki – około 21x31,5 cm (po falcowaniu 6 stron o wymiarze 21x10,5 cm), papier kredowy 150 g, 4+4.

Założenia graficzne wydawnictwa:

Wydawnictwo ilustrowane zdjęciami z Poleskiego Parku Narodowego przedstawiającymi opisywane siedliska i gatunki.

Tekst – 1,1 arkusza tekstu autorskiego

Zdjęcia, mapy, rysunki lub grafiki – ilość sztuk około 40

Zawartość merytoryczna wydawnictwa

Wkładka I

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ostoje Natura 2000.

Przez długi czas działania związane z ochroną przyrody miały charakter lokalny, związany bezpośrednio z przyrodą poszczególnych krajów. Konwencje, akty i inne dokumenty urzędowe nie miały mocy wykonawczej poza granicami konkretnego kraju. Jednak w miarę upływu czasu, w skutek gwałtownie zachodzących na kontynencie europejskim zmian gospodarczych i ekonomicznych sytuacja uległa zmianie. Powstał pomysł utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Istotą powstania Sieci był fakt, że przyroda nie zna granic państwowych, aby więc zachować jej różnorodność i bogactwo należało podjąć działania o szerszym zasięgu niż terytorium jednego państwa.

Podstawą ustawodawczą istnienia obszarów, które w swym założeniu miały chronić cenne siedliska oraz dziką faunę i florę we wszystkich państwach Unii Europejskiej, były dwie dyrektywy. Pierwsza z nich - Dyrektywa Ptasia (Dyrektywa o ochronie dziko żyjących ptaków 79/409/EWG) została podpisana 2 kwietnia 1979 roku. Druga natomiast, Dyrektywa Habitatowa lub częściej zwana Siedliskową (Dyrektywa o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory 92/43/EWG), została uchwalona 21 maja 1992 roku.

Również Polska po wstąpieniu do UE musiała również swoje prawo w dziedzinie ochrony przyrody i środowiska dostosować do standardów europejskich. To zobowiązało nasz kraj do stworzenia na swoim obszarze sieci obszarów Natura 2000. Poleski Park Narodowy – z uwagi na wysoką wartość przyrodniczą, spełnia kryteria zarówno Dyrektywy Siedliskowej jak i Ptasiej. Teren Parku znalazł się w granicach trzech obszarów naturalnych: dwóch ostoi ptasich - ostoja „Polesie” (PLB 060019) i ostoja „Bagno Bubnów” (PLB 060001) oraz w granicach ostoi siedliskowej o nazwie „Ostoja Poleska” (PLH 060013).

Ostoja „Polesie” (kod PLB060019) o powierzchni 18030,9 ha jest obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO) częściowo przecinającym się z dwoma specjalnymi obszarami ochrony siedlisk (SOO). Na obszarze ostoi występuje 35 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Na szczególną uwagę zasługują: derkacz *Crex crex*, bielik *Haliaeetus albicilla*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, podgorzałka *Aythya nyroca*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, puchacz *Bubo bubo*, cietrzew *Tetrao tetrix*, dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopus leucotus*, podróżniczek *Luscinia svecica* i muchołówka mała *Ficedula parva*. Na terenie ostoi funkcjonują także inne krajowe formy ochrony przyrody, są to między innymi: Poleski Park Narodowy (9762,0 ha); dwa parki krajobrazowe: PK Pojezierze Łęczyńskie (11819,0 ha) i Poleski PK (5113,0 ha) oraz Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu (43000,0 ha), a także dwa użytki ekologiczne: Torfowisko Ciesacin i Uroczysko Uściwierz.

Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) leżący całkowicie wewnątrz specjalnego obszaru ochrony siedlisk (SOO) to Bagno Bubnów (kod PLB060001). Ostoja ta zajmuje powierzchnię 2187,6 ha. Na tym stosunkowo niewielkim terenie występuje 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej - w tym takie rzadkie - jak zagrożona na skali globalnej wodniczka *Acrocephalus paludicola*, należąca do najrzadszych ptaków europejskich. Równie ciekawe i warte uwagi są: sowa błotna *Asio flammeus*, dubelt *Gallinago media*, rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus* i otolan *Emberiza hortulana*.

Ostoja Poleska (kod PLH060013) zajmuje powierzchnię 10159,1 ha. Jest to specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) częściowo przecinający się z obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO). Ostoje tworzą dwa odizolowane od siebie tereny: Kompleks Główny Poleskiego Parku Narodowego oraz kompleks Bagna Bubnów i Bagna Staw. W skład Kompleksu Głównego wchodzi jeziora: Łukie, Karaśne, Moszne, Długie wraz z otaczającymi je torfowiskami, uroczyska: Torfowisko Orłowskie, Durne Bagno, Las Tafle, Łąki

Zienkowskie, Łąki Ochoża; stawy w Pieszowoli oraz południowa część kompleksu stawów w Starym Brusie. W granice ostoi zaliczono także kilka uroczysk znajdujących się poza terenem PPN: jezioro Płotycze, Bagno Karaśne, łąki koło wsi Jamniki oraz uroczysko Jelino. Druga część ostoi: Bagno Bubnów i Bagno Staw stanowi zespół dwóch rozległych torfowisk o charakterze węglanowym. Podstawą powołania Ostoi Poleskiej było przede wszystkim występowanie 15 typów siedlisk przyrodniczych (z Zał. I DS), w tym zajmujących znaczącą powierzchnię, wyjątkowo cennych i reprezentatywnych - torfowisk. Istotnym uzupełnieniem, wzmacniającym status ostoi, jest występowanie 5 gatunków roślin i 21 gatunków zwierząt z Zał. II DS.

Wszystkie trzy ostoje znalazły się w obrębie utworzonego w 2002 roku Światowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”

Autor tekstu: Agnieszka Chudaś

Andrzej Różycki

Wkładka II

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona roślin i siedlisk.

Poleski Park Narodowy to obszar, na którym objęto ochroną szereg siedlisk podmokłych związanych z ekosystemami wodnymi i torfowiskowymi. To dla ochrony różnorodnych siedlisk torfowiskowych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego powołano tutaj park narodowy. Z powodu tych samych elementów Poleski Park Narodowy uznany został za ostoję siedliskową o nazwie „Ostoja Poleska” (PLH 060013). Na obszarze ostoi znalazło się 15 siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy siedliskowej i 5 gatunków roślin. Do najcenniejszych siedlisk w Ostoi należą torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), torfowiska nakredowe (szuwar kłociowy *Cladietum marisci* (Allorge 1922) Zobr. 1935 i szuwar turzycy Buxbauma *Caricetum buxbaumii* Issler 1932), bory i lasy bagiennie (sosnowy bór bagienny *Vaccinio uliginosi-Pinetum* Kleist 1929 i subborealna brzezina bagienna zbior. *Betula pubescens-Thelypteris palustris* Czerw. 1972), które to są jednocześnie siedliskami o znaczeniu priorytetowym. Zespół szuwaru kłociowego jest zbiorowiskiem, którego pozycja systematyczna nie jest jednoznaczna. W zachodniej Polsce (także na Pomorzu) zbiorowisko to występuje w strefie przybrzeżnej jezior mezotroficznych. W Poleskim PN i na obszarze torfowisk węglanowych koło Chełma występuje na torfowiskach niskich na podłożu torfowym przy stosunkowo niskim poziomie wody. Jest to zespół o suboceanicznym typie zasięgu. Podobnie rzadkim i słabo zbadanym zbiorowiskiem jest szuwar turzycy Buxbauma. Jest to zbiorowisko o fizjonomii niskiego szuwaru turzycowego występujące na zasobnych w węglan wapnia glebach murszowych lub torfiastych powstałych z torfów niskich, zalegających na pokładach kredy. Wchodzą zwykle w skład większych kompleksów przestrzennych wraz ze zbiorowiskami wapieniolubnych młak niskoturzycowych *Caricetalia davallianae* i wilgotych łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae*.

Ponad to na terenie Parku znajdują się jedne z cenniejszych i najlepiej zachowanych łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae* W.Koch 1926, obfitujących w szereg zagrożonych i rzadkich gatunków flory naczyniowej Polski. Jest to bardzo bogate florystycznie zbiorowisko na zmiennowilgotnych, obojętnych lub zasadowych żyznych siedliskach zasobnych w węglan wapnia. Łąki te obfitują w liczne rzadkie, a pięknie kwitnące rośliny i odznaczają się wyjątkowymi walorami krajobrazowo-estetycznymi, nierzadko są także bardzo dekoracyjne. Na terenie Poleskiego PN najpiękniejsze łąki trzęślicowe znajdują się na obrzeżach torfowisk węglanowych w kompleksie Bagna Bubnów i Bagna Staw. Tutaj w zbiorowisku tym znajdują się liczne stanowiska: kosaćca syberyjskiego *Iris sibirica*, pełnika europejskiego *Trollius europaeus*, tłustosza zwyczajnego dwubarwnego *Pinguicula vulgaris* subsp. *bicolor*, goździka pysznego *Dianthus superbus*, staroduba łąkowego *Ostericum palustre*, selernicy żyłkowanej *Cnidium dubium*, goryczki wąskolistnej *Gentiana pneumonanthe*, goryczuszki gorzkawej i

ślodziej *Gentianella amarella*, *G. uliginosa*, ciemniejszy zielonej *Veratrum lobelianum*, kukulki szerokolistnej i plamistej *Dactylorhiza majalis*, *D. maculata*, kruszczyka błotnego *Epipactis palustris* i podkolana białego *Platanthera bifolia*. Zbiorowisko to należy do bardzo zagrożonych a nawet ginących w kraju.

W Parku i ostoi znalazły się również jedne z nielicznych w kraju stanowisk 5 gatunków roślin z listy Natura 2000. Należą do nich m.in. mięsożerna aldrowanda pęcherzykowata *Aldrovanda vesiculosa*, której stanowiska znajdują się w obrębie 3 jezior PPN, a poza Pojezierzem Łęczyńsko-Włodawskim roślina występuje jeszcze tylko w dwóch miejscach w Polsce. Kolejne gatunki to obuwik pospolity *Cypripedium calceolus* i lipiennik Loesela *Liparis loeselii* należące do rodziny storczyków, mające na terenie Parku i Ostoi po dwa stanowiska. Obuwik to nasz najpiękniejszy krajowy storczyk, z charakterystycznie ukształtowanym kwiatem gdzie jeden z nich tworzy tzw. warzkę. U obuwika jest ona bardzo rozdęta i przypomina maleńki bucik, stąd też nazwa storczyka. W Polsce jest to gatunek znany z około 240 stanowisk, głównie z Wyżyny Lubelskiej i Roztocza. Jest to storczyk narażony na wyginięcie. Podobnie rzadkim gatunkiem storczyka narażonym na wyginięcie jest lipiennik Loesela związany głównie z siedliskami torfowisk niskich na podłożu węglanowym oraz na kwaśnych torfach młak niskoturzycowych. W PPN oba stanowiska znajdują się na torfowiskach przejściowych tzw. splejach. Równie rzadki także na obszarze ostoi (jedno stanowisko) jest dzwoniecznik wonny *Adenophora liliifolia*. Natomiast piąty gatunek to starodub łąkowy *Ostericum palustre* należący do rodziny baldaszkowatych, czyli roślina blisko spokrewniona z marchewką. Ta rzadka roślina w niektórych krajach ościennych (Czechy, Słowacja, Litwa) już zupełnie wyginęła. Natomiast w PPN populacja tego gatunku szacowana jest na kilkanaście tysięcy osobników.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka III

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ptaków.

Teren Poleskiego Parku Narodowego to rozległe obszary otwartych torfowisk, jeziora, kompleksy stawów i łąk, tworzące skomplikowany system wspólnych powiązań. Obszary te zapewniają doskonałe warunki do bytowania ogromnej rzeszy gatunków ptaków. Dlatego też teren Bagna Bubnów został jedną z pierwszych ostoi ptasich (Bagno Bubnów – PLB 060001), a na pozostałym obszarze Parku i terenie jezior uściwierskich utworzono drugą ostoję o nazwie „Polesie” (PLB 060019).

Na terenie PPN stwierdzono występowanie ok. 200 gatunków ptaków z których ok. 150 gatunków to gatunki lęgowe. Jedną z najliczniejszych grup ekologicznych w tych ostojach stanowią ptaki wodno-błotne. Druga grupa to ptaki leśne, wśród których bardzo ważnym elementem są ptaki dziuplaki. Na terenie PPN w celu poprawy stosunków wodnych i dla ochrony torfowisk w wielu miejscach utworzono trwałe rozlewiska. Na obszarach tych gromadzi się wiele ptactwa wodno-błotnego, zarówno w czasie wiosennych i jesiennych przelotów, jak też w sezonie lęgowym.

Dzięki sprzyjającym warunkom siedliskowym na terenie obu ostoi występuje 39 gatunków ptaków zamieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Spośród tych gatunków 22 to ptaki związane z siedliskami podmokłymi. Do gatunków niezwykle istotnych z punktu widzenia Unii Europejskiej zaliczany jest występujący w obu ostojach ptasich mały ptak wróblowy zwany wodniczką *Acrocephalus paludicola*. Ten niezwykle interesujący ze względu na swe obyczaje godowe ptaszek w Unii Europejskiej ma największe ostoje w Polsce, a poza naszym krajem większa populacja znajduje się jedynie na Węgrzech. Natomiast pozostałe stanowiska znajdują się poza granicami Unii na terenie Białorusi i Ukrainy. W Poleskim Parku Narodowym populacja wodniczki oceniana jest nawet na ok. 350 śpiewających samców.

Kolejnym takim ważnym gatunkiem jest zagrożona w skali globalnej kaczka zwana podgorzałką *Aythya nyroca*. Jest to gatunek bardzo wysokiego ryzyka, silnie zagrożony wyginięciem w kraju ze względu na małą populację. Ocenia się, że w skali kraju gnieździ się zaledwie 50 par tych ptaków. W ostojach związanych z PPN szacuje się, że może tu wyprowadzać swoje lęgi 15-20 par tych kaczek. Było by to więc miejsce najliczniejszego występowania tego gatunku w Polsce. Podgorzałka jest kaczką nurkującą znacznie mniejszą od krzyżówki, a wielkością zbliżona do głowienki czy czernicy. Gnieździ się głównie w gęstych łąkach trzcinowisk i turzycowisk porastających przede wszystkim stawy rybne.

Kolejny gatunek, o którym należy wspomnieć, to należący do rzędu kuraków cietrzew *Tetrao tetrix*. Jest to ptak wielkości kruką, z wyraźnym dymorfizmem płciowym zaznaczonym w postaci odmiennego ubarwienia samców i samic. Samiec ma upierzenie z dominacją czerni z granatowym połyskiem. Samica zwana kurą lub cieciorką ma ubarwienie od rdzawo- do złotobrazowego. Ptaki większą część życia spędzają na ziemi. Szczególnie widowiskowe są toki tych ptaków, w czasie których samce na tokowiskach odbywają rytualne walki o samice. W PPN w latach 2001-2005 przeprowadzono restytucję cietrzewia. Aktualnie jest to jedyne miejsce na Lubelszczyźnie gdzie występuje ten rzadki kurak.

Również niezwykle interesujące toki odbywają dubelty *Gallinago media*, ptaki siewkowe z rodziny bekasowatych. Podczas toków wydają dźwięki przypominające uderzenie o siebie dwóch patyków i wyskakują do góry ponad roślinność zielną przez co są lepiej widoczne. Samce do toków przystępują o zmroku i w nocy. Tokowisko usytuowane jest najczęściej na niewielkim suchszym wyniesieniu pośród bagien. W poeskim Parku Narodowym dwa takie tokowiska znajdują się na Bagnie Bubnów i na Bagnie Staw.

Kolejnym ciekawym ptakiem z listy Natura 2000 jest bąk należący do rodziny czapli. Prowadzi bardzo skryty tryb życia, ukrywając się w szuwarach (trzcinowiskach i pałkowiskach). Pomaga mu w tym jego płowobrazowe upierzenie i sposób zachowania. Natomiast najczęściej możemy usłyszeć w okresie godowym charakterystyczny głos samca bąka. Ptak wydaje dźwięki przypominające dmuchanie w dużą butelkę. Na terenie Poleskiego Parku Narodowego bąki występują we wszystkich kompleksach stawów, ponadto wśród trzcinowisk na Bagnie Bubnów i Bagnie Staw, a w szuwarach wokół jeziora Łukie stwierdzono najwyższe zagęszczenia śpiewających samców w Polsce.

Na terenie Bubnowa znajdują się także największe na Lubelszczyźnie jesienne zlotowisko żurawi. Podobne informacje można przypisać również innym gatunkom z załącznika I Dyrektywy Ptasiej, takim jak: bączek, bocian czarny, bielik, orlik krzykliwy, kropiatka, zielonka, derkacz, puchacz, sowa błotna, rybitwa białowąsa, dzięcioł białogrzbiety, podróżniczek, muchołówka mała, ortolan itd.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka IV

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ryb, płazów, gadów i ssaków.

Poleski Park Narodowy to nie tylko rozległe obszary otwartych torfowisk i łąk, tworzące dość skomplikowany układ ekologiczny, ale również uzupełniające go tereny leśne z których ponad połowa to lasy na terenach bagiennych. Takie kompleksy jeziorno-torfowiskowo-leśne z mozaiką łąk i pól zapewniają doskonałe warunki do bytowania wielu gatunkom zwierząt kręgowych począwszy od bytujących w wodach ryb, poprzez ziemnowodne płazy, ciepłolubne gady oraz duże i drobne ssaki.

Na terenie PPN stwierdzono występowanie ok. 28 gatunków ryb, 13 gatunków płazów, 7 gatunków gadów i 48 gatunków ssaków. Wiele z nich trwale związanych jest z wodami i siedliskami podmokłymi. Spośród nich 10 gatunków to gatunki naturowe. Wśród ryb w Parku występują: koza *Cobitis taenia*, piskorz *Misgurnus fossilis*, różanka *Rhodeus sericeus* i strzebla przekopowa *Eupellasea perenurus*. Ta ostatnia to ryba będąca reliktem kontynentalnym, występująca w Unii Europejskiej tylko w Polsce i to jedynie do linii Wisły i

Warty, a jednocześnie jest to jeden z najrzadszych gatunków naszych ryb słodkowodnych. Strzebla to niewielka rybka osiągająca maksymalnie około 13 cm długości, gdy zwykle długość całkowita dorosłych ryb rzadko przekracza 8 cm. Strzebla błotna, bo tak brzmi jej druga nazwa, jest rybą żyjącą stadnie w niewielkich ławicach, prowadzący skryty tryb życia, chowając się zwykle wśród roślinności wodnej. Zamieszkuje zwykle niewielkie zbiorniki wodne o powierzchni lustra wody od kilkudziesięciu do kilkuset metrów kwadratowych. Zwykle są to z zbiorniki o miękkiej wodzie i kwaśnym odczynie. Jest gatunkiem wszystkożernym, mało wybrednym co do jakości i pochodzenia pokarmu. Drugi gatunek to mająca ciekawe zachowania rozrodcze ryba zwana różanką, której samice składają ikrę wewnątrz muszli szczeżui. Jest to jedna z najmniejszych ryb karpiowatych w Europie, ponieważ jej długość całkowita nie przekracza 9 cm. Różanka jest w kraju jedynym przedstawicielem ryb ostrakofilnych wykorzystujących do rozrodu małże z rodziny skórkowatych. Podczas rozrodu rybki te uzyskują barwy godowe i zaznacza się wówczas u nich dymorfizm płciowy. W tym czasie u samca płetwy stają się intensywnie czerwone a na czubku głowy rozwija się wysypka perłowa, której u samicy brak, natomiast brodawka moczopłciowa wydłuża się w pokładelko służące do składania ikry do wnętrza małża. W tym czasie samce stają się terytorialne i pilnują obszaru o średnicy ok. 80 cm z kilkoma małżami przeganiając innych konkurentów.

Znalazły się tu także dwa gatunki płazów jeszcze dość pospolity w PPN kumak nizinny *Bombina bombina* o pomarańczowo-granatowym brzuszku, którym często próbuje odstraszyć swoich wrogów. Zwykle kumaki pojawiają się w zbiornikach wodnych na początku kwietnia, a gdy temperatura wody osiągnie 15°C przystępują do godów co zwykle następuje w połowie kwietnia. Godom towarzyszy wydawanie głosów przez samce w postaci monotonnego kumkania, stąd też nazwa tych płazów. Drugi płaz to dość rzadka już traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* nazywana także trytonem, będąca jednocześnie największym krajowym przedstawicielem traszek. Zwykle obie płcie wyglądają jednakowo, natomiast w okresie godowym zaznacza się wyraźny dymorfizm płciowy, u samców w tym czasie wykształca się wysoki na kilkanaście milimetrów grzebień godowy ciągnący się na grzbiecie od głowy do końca ogona.

Z gadów natomiast na listę zwierząt wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 trafił jedynie żółw błotny *Emys orbicularis*. Populacja tego gada na terenie PPN należy do jednych z największych w kraju, a także w Europie Środkowej. Park prowadzi aktywną ochronę tego gatunku już od 12 lat. Polega ona na zabezpieczeniu złóż jaj tego gada przed drapieżnikami, doikubowywaniu jaj podczas niekorzystnych warunków klimatycznych oraz przetrzymywaniu małych żółwi przez okres jesienno-zimowy. Drugi tor zadań ochronnych związanych z tym sympatycznym gadem to działania zmierzające do poprawy warunków siedliskowych, polegające na tworzeniu trwałych i okresowych rozlewisk, tworzeniu przetamowań na rowach melioracyjnych, wykaszaniu brzegów zbiorników i tworzeniu miejsc w których żółwie mogłyby się wygrzewać. Do tych zabiegów należy także dbanie o łęgowiska, by nie porosły zbyt wysoką roślinnością zielną oraz nie zarastały krzewami i drzewami.

Również ze środowiskiem ziemno-wodnym związane są dwa ssaki z listy Natura 2000, a mianowicie bóbr europejski *Castor fiber* i wydra *Lutra lutra*. Bóbr jest dzisiaj w Polsce gatunkiem bardzo licznym, wyjętym spod zagrożenia i niekiedy wyrządzającym znaczne szkody w gospodarce człowieka. Z drugiej strony jest jednym z najdoskonalszych hydrotechników budującym na ciekach liczne tamy pomagające w utrzymywaniu właściwych stosunków wodnych. Działalność bobrów w wielu miejscach przyczynia się do odbudowania dawnych właściwych układów ekologicznych. Kolejny ssak to drapieżna, głównie rybożerna - wydra dbająca o stan sanitarny naszych wód. Natomiast w naszych lasach ich czystość sanitarną utrzymuje inny gatunek ssaka drapieżnego z listy Natura 2000, a mianowicie wilk

Canis lupus. Jest to gatunek priorytetowy, bo jak wiemy zwierzę to wytepienie w wielu krajach Unii jest najlepszym selekcjonerem i reguluje we właściwy sposób stan pogłowia zwierząt łownych. W Poleskim Parku Narodowym wilki nie należą do rzadkości. Można je tu obserwować szczególnie zimą w liczbie 3-5 osobników.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka V

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona zwierząt bezkręgowych.

Warunki siedliskowe Poleskiego Parku Narodowego, a szczególnie ogromna mozaika ekosystemów, zbiorowisk roślinnych i różnorodnych siedlisk, w tym przede wszystkim siedlisk podmokłych sprzyja nie tylko dużym zwierzętom. Jeszcze bardziej różnorodność siedlisk i gatunków roślin oraz tworzenie się szeregu mikrosiedlisk przyczynia się do występowania wielu drobnych zwierząt bezkręgowych.

Spośród 40 gatunków zwierząt bezkręgowych znajdujących się na liście Natura 2000 w naszym kraju na terenie Poleskiego Parku Narodowego stwierdzono występowanie 11 z nich. Większość tych zwierząt to owady - 10 gatunków. Jedynym przedstawicielem mięczaków jest małż skójką gruboskorupowa *Unio crassus*, zamieszkująca piaszczyste dna płynących cieków wodnych. Zwykle jest trudna do odnalezienia, ponieważ najczęściej jest zakopana w osadach dennych. Natomiast spośród owadów tylko jeden gatunek - jelonek rogacz *Lucanus cervus* nie jest związany z siedliskami terenów wilgotnych i podmokłych. Jelonek rogacz jest naszym największym chrząszczem, o wyraźnych różnicach pomiędzy samcami i samicami. Samce tego gatunku mają rozrośnięte silnie żuwaczki przypominające rogi u jelenia, stąd nazwa owada. Ponadto w okresie rozmnażania samce jelonków przy pomocy żuwaczek – „rogów” staczają pojedynki o samice, podobnie jak byki jeleni.

Pozostałe 9 gatunków to owady których rozwój życiowy związany jest z terenami mokradeł. Najliczniejszą grupę stanowią motyle. Z listy Natura 2000 na terenie PPN stwierdzono występowanie 5 gatunków motyli, dwa gatunki czerwończyków: fioletka *Lycaena helle* i nieparka *L. dispar*, dwa gatunki modraszków: nasitosa *Maculinea nausithous* i telejusa *M. teleius* oraz bardzo rzadką, zasługującą na uwagę przeplatkę aurinię *Euphydryas aurinia*. Motyl ten ma w naszym kraju zaledwie 5 dużych populacji, z których największa i mająca jednocześnie największą liczebność jest populacja zasiedlająca teren Poleskiego Parku Narodowego. Bardzo ciekawe są również gatunki modraszków ze względu na swoją skomplikowaną biologią rozwoju. Są to gatunki myrmikowfilne. Oba gatunki zasiedlają głównie łąki wilgotne i zmiennowilgotne łąki trzęślicowe. Mają jedno pokolenie w ciągu sezonu. Samice składają jaja w główkach kwiatostanowych krwiściągą lekarskiego, z których schodzą po pewnym czasie na ziemię, gdzie znajdują się przez mrówki łąkowe z gatunku *Myrmica rubra*, a u telejusa także przez mrówki *Myrmica scabroides* i *M. gallieni*. Mrówki te przenoszą larwy do swoich mrowisk, gdzie odbywa się ich dalszy rozwój do okresu przepoczwarczenia, odżywiając się larwami mrówek. Po wyjściu z poczwarki motyle natychmiast opuszczają mrowisko. Nasitosa pojawia się od połowy lipca do końca sierpnia, a telejus w od początku lipca i w sierpniu, zwykle nieco wcześniej niż poprzedni gatunek.

Torfowiskowy, podmokły charakter wszystkich ostoi wiąże się również z fauną ważek zamieszkujących te siedliska. Dotychczas na terenie Parku stwierdzono występowanie 60 gatunków ważek. Dwa z nich to gatunki naturowe: trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia* i zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*. Zalotka jest ważka średnich rozmiarów osiagającą maksymalnie 43 mm długości i 66 mm rozpiętości skrzydeł. Jest to ważka ciemno ubarwiona z niewielkimi, czarniawymi plamami u nasady tylnych skrzydeł. U samców cechą charakterystyczną jest wyraźna intensywnie żółta plama przy końcu odwłoka kontrastująca z jego ciemnym tłem, doskonale widoczna nawet w locie. Pozostałe plamy na segmentach odwłoka są brunatnobrązowe i słabo widoczne na czarnym tle. U samicy wszystkie plamy na odwłoku są żółte. Cały cykl życiowy tego gatunku trwa 2 lata, a jego większą część owad

spędza w postaci larwalnej. Larwy przebywają zwykle wśród roślinności podwodnej i rzadziej na dnie. Wylot postaci dorosłej następuje w maju. Okres rozwoju trwa od ostatniej dekady maja do drugiej dekady czerwca. Część osobników lata jeszcze do połowy lipca, później wszystkie owady dorosłe giną. Zarówno owady dorosłe, jak i larwy są drapieżnikami. Dorosłe łowią ofiary w locie, zwykle są to różne drobne owady, larwy czatują na zdobycz przemieszczającą się w zasięgu ataku i są to drobne bezkręgowce wodne – skorupiaki i larwy owadów wodnych.

Także gatunkami związanymi z wodą są dwa pozostałe gatunki chrząszczy, czyli kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus* i pływak szerokobrzeżek *Dytiscus latissimus*. Ten ostatni to stosunkowo duży chrząszcz wodny osiągający 4,5 cm długości, o ciele spłaszczonym, a charakterystyczne rozszerzone pokrywy sprawiają, że jest on jednym z największych na świecie i największym w Europie gatunkiem z rodziny pływakowatych. Owad jest koloru brunatno zielonkawego z charakterystyczną żółtą obwódką na brzegach pokryw skrzydłowych i wokół przedplecza. U gatunku tego zaznaczony jest także wyraźny dymorfizm płciowy. U samców pokrywy są błyszczące niemal gładkie z czterema rzędami punktów, natomiast samice są matowe, a na powierzchni pokryw znajduje się 10 podłużnych rowków sięgających prawie do ich końca. U samców dodatkowo stopy przednich i środkowych odnóży są rozszerzone i zaopatrzone w bardzo liczne przyssawki.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Propozycje zdjęć, map, rysunków lub grafik do zilustrowania Folderu „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”

Przygotował: Andrzej Różycki

Folder proponujemy zilustrować:

Wkładka I: Zdjęcia krajobrazowe i określonych obiektów: Jezioro Moszne (widok ogólny albo na torfowisko przejściowe), Jezioro Łukie, Durne Bagno, Bagno Bubnów, fragment lasu bagiennego (ols, bór bagienny, brzezina bagienna), zdjęcie obiektu ze ścieżki lub ścieżki przyrodniczej – 8 szt.

Wkładka II: kłoc wiechowata, bór bagienny, subborealna brzezina bagienna, spleja, torfowisko wysokie (Durne Bagno), obuwik pospolity, lipiennik Loesela, aldrowanda pęcherzykowata, (starodub łąkowy) – 8 - 9 szt.

Wkładka III: wodniczka, cietrzew, podróżniczek, dubelt, puchacz, rybitwa białowaśa, błotniak łąkowy, bąk albo bocian czarny – 8 - 9 szt.

Wkładka IV: strzebla przekopowa, (koza, piskorz), żółw błotny, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, wilk, wydra, bóbr, nocek łydko włosy - 8-10 szt.

Wkładka V: czerwończyk fioletek, czerwończyk nieparek, jelonek rogacz, modraszek nasitous, modraszek telejus, przeplatka aurinia, zalotka większa – 7 szt.

Łączna ilość zdjęć, map i rycin proponowana do folderu - **około 40 szt.**